

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Brynet
Oppskr. av: Olaf Tøyr
(adresse): FurnadalFylke: Møre og Romsdal
Herad: Furnadal
Bygdela^g: Roms sogn
Gard: Tøyr (Einma)
G.nr. 28 Br.nr. 5

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1) Brynet (uttale her: Bryne (bestemt form), eit Bryn, flei bryn. best. fl. Bryna.)
Brynet er runde, sylindrisk; men bli ved bruk tilspisset mot endene.
Brynet brukes bare for lja og sigd.
Hina (- uttale her: Hlen. i Han, best. Hana fl. Hane. best. fl. Haning).
Hina er flat og er en anden steinart end Brynet, et sloys bård, mork skiffer. Den brukes til finere eggredskap som knive, høvelhanner og ihde.
Til ihse brukes også kaldes Bryne. Et bryn (å Bryn.).
- 2) Bryner av kunststein bli mer og mere brukt; men endnu brukes også de gammelste bryner av naturstein. Man påstår et gjæsse bli finere og skarpere med bryner av naturstein.
Brynerstein finnes ikke her i bygden eller nærmest tilstodende bygder.
De kom vist seelby fra øftr Nordnør (Langøy bryn). Kanske også fra Opdal (Fortrøndelag). Gjæ hånker for vel 50 år siden var det en gammel ubabygd manna som bodde ~~her~~

2/ Håbål (håbål & tiken mellem væronna
og ståttonna) drog omkring i bygda med
en håndhjarra og sælte bryner. Desset
var vel ofte nok så tungt, og nok balle
støved ham og snakked for sig selv.

Bryner Olsen var denne karam og var
en sørling og spusiast i å bannet.

3/ Ja, redskaperne måtte først slipes
på en almindelig håndskrevet slipeskive
og derpå for å få finere egg brynt eller
høinet. Det måtte slipes, hvis det var
støyt skjemat eller hadde fått hakk eller
anden maled. Barbetuene blev dog bare
høinet på en fin ktein.

4/ Krossing av tja eller andre eggjern
(ku: eiejern) ved hammering hjemme
ikke her og da heller ikke tynstetjær.

5/ Når kjemmes ikke her, men var en
tja eller om det redskap blir rustet
så kunde man ja skure det i en sandmel
eller man skured den med et stykke
sandsten eller et stykke av en i stykke-
stall slipeskive. Når for kjemmesstall
brukle slipeskiven å stå fast ved
utkanten og de var også ofte nok så
store. Men slipe da tjene, når
man var hjemme og spiste (hem te måts).

Det gjædde altså små slipeskive
som man skived ofte med en sveis
(vov) på hvor ende av en gjennom-
gående aksel (slipeskiveaksen).

Det kunde jo hende at man "steinhøj" slik at man mæle hjem i skjen å slipe, eller slibe man, som sagt når man var hjemme "til milt".

Somme var jo sers god til å slå og også til å bryne og slike brydde sig ikke med å slipe så ofte.

Jeg kjente for vel 50 år siden en gammel mann. Det saiges om han, at han i sin ungdom engang blev tveget for at han vilde slipe for ofte.

Da svor han på at han skulde stå å slipe. Og han holdt ord. Han skulde være en framfjær slaktaker og også framfjær god til å bryne, og han skulde grue sig godt ihu å slipe.

7 Når, slike bryner kjennes ikke her. Men somme kunde ha sakket slippstensbryne d. v. s. bryner som var laget av dykket an i stykkeste slippstein; Slike slippstensbryner tok man med sig når man slog seg over fjæra var svær til å slippes. Særs på lavbliggende for seg, hvor elveflom hadde lagt på en del sand og muddel.

8 Man kan gjæne sibbe på orvet når man sliper og holder eggen mot sig.

9 Hållora kjennes ikke her. Når man bryner, sibbe man over ned på orvet i

9 markke litt foran fottene.
 Der under del av ordet "mudajatangin"
 (gjæns feste til ordet) stå an mot venstre
 skulder eller bryst, strubbe venstre arm
 ut parallelt med hjåbladet og
 gripe med fingrene over hjåbakken
 under odden. Så begynner man å
 bryne idet man stryker hjåbladet
 med brynet en gang på hver side.
 Man begynner ved spissen av gjæm
 og flytter litt om den nedover ordet

Brynet måtte strakkes ned parallelt
 med slipstenden og måtte ikke komme
 for tværl over øygen da "mytke" man
 gjæm og den blir dårlig.

Brynet blev ved ovende båndet
 svinget i ~~en~~ en viss rytme
 en gang på hver side av gjæm.

Det er en stor kunst å kunne
 bryne godt, og det er langt fra alle
 som kan det. Jeg husker en nabo
 av mig. Han hadde et lite gårdsbruk,
 men han var ugift og hadde bare
 sin gamle mor til åmmetans. An
 "dra slipstam" strakke slipstenen
 blev for tungt for hende, og så kom
 han til oss for å slippe, for vi hadde
 kraft på slipstammen. Gjærne
 ville han ha min far eller bror til
 å slippe men helst til å bryne
 øygen. De var så mykje på nær
 at de bryna; så kom. Han kunde
 ikke künste å bryne godt, enda

han var en dygtig arbejder.

10) "Brynstakke" somme siger ogsaa "Brynstrumpf". Den er laget av ska, druel og utvasket ad form som bygel.

Overst paa bynstakken var den en jernjerd (et jernbaend) og deri var fastet en krok og efter denne krok hangte man saa bynstakken med bynen i fast til knivremmen.

I bynstakken var det vann som stod omkring bynet; for bynet maatte var vaalt naar man bygned.

11) Kjennes ikke her.

12) Brynstakken fastedes i knivstire remmen og hang paa hoire hofte. bok.

13) Brynen av kunststein (Smuczelbryner) brukes ofte her; men man siger det skal vara bedst ogsaa a vete disse. Olje og sand og trabryner med flere kjendes ikke.

14) For bryner har jeg ikke hoert noe navn, men for hinnen, som ja ogsaa brukes vakte her det "Hankroskk".

15) Kjennes ikke her.

16. Kjennes ikke her.

17.) Brynen og stipssteinen skulde bli losere og skaeper naar de la nedgravd i jord en tid.

- 6
- 18 Kjennes ikke her.
19 Kjennes ikke her,
20 Kjennes ikke her.
- 60

Gay vil tilføje:
Bryner kjøpte man helst i rått
tilhugne stykker, altså nesten bare
brynermer. Man kasted gjerne disse
sten i en glødtunge og glødet dem.
Derpå blev de tilhakkelt i ret form
med en hammer og derpå sløp på
slipestenen. For ikke å skjemme
ut slipestenen, så holdt man
gjern brynet på siden av slipesti-
nen. Bryn som blev for glatte i bruk
sløped man gjerne også litt for
at få dem mer skarpe.

Lurnadal 12/2-1947

Olaf Loge

NORSK ETHNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

171